

C/ DOCTOR COBERA, 24
08328 ALELLA (BARCELONA)

TEL.: 93 540 64 83

FAX: 93 555 10 40

CORREU@ACTIUM.CAT

Actium®

GESTIÓ DEL PATRIMONI
HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC

Intervenció arqueològica al Pla de Palau, 13, Passatge de Palau, 3

Barcelona,
Barcelonès

Del 26 al 30 de setembre de 2011

NÚRIA CABAÑAS ANGUITA
ALELLA, SETEMBRE DE 2011

Memòria

NUM.EXP.DG:470 K121 NB 2011-1-7726
CODI SERVEI D'ARQUEOLOGIA DE BARCELONA: 052/11

SUMARI

1.	SITUACIÓ.....	3
2.	MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC	3
3.	CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC.....	3
3.1.	Context històric	3
3.2.	Antecedents arqueològics.....	4
4.	MOTIVACIÓ I OBJECTIUS.....	5
5.	FONAMENTS DE DRET	5
6.	TREBALLS REALITZATS.....	5
7.	METODOLOGIA	6
8.	UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES	6
9.	RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ.....	7
10.	AFECTACIÓ DE RESTES ARQUEOLÒGIQUES	8
11.	CONCLUSIONS.....	8
12.	BIBLIOGRAFIA	8

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA

ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX 3. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

ANNEX 4. RESTES ARQUEOLÒGIQUES AFECTADES PER L'OBRA

FITXA TÈCNICA

Tipus d'intervenció	Preventiva
Activitat autoritzada	Control i excavació arqueològica
Dates autoritzades	Del 26 al 30 de setembre de 2011
Núm. Exp. Dept. Cultura	470 K121 NB 2011-1-7726
Codi Servei d'Arqueologia de Barcelona	052/11
<hr/>	
Promoció	Mauri Casals Grup. S.L.
Execució de la intervenció	Actium Patrimoni Cultural, SL
Direcció tècnica	Núria Cabañas Anguita
<hr/>	
Lloc de la intervenció	Pla de Palau, 13 i passatge de Palau, 3
Població i comarca	Barcelona, El Barcelonès
Coordenades UTM (ETRS89 31N)	X = 431727.48, / Y = 4581641.95/ Z = 4,13 msm
<hr/>	
Paraules clau	Fossat ascensor Fossa sèptica segle XX
Resum	El seguiment arqueològic realitzat al Pla de Palau, 13 amb el Passatge de Palau,3 ha permès documentar una la coberta en volta d'una fossa sèptica, actualment en ús.

1. SITUACIÓ

La intervenció arqueològica es troba situada a la finca núm. 13 del Pla de Palau, 13 i el núm. 3 del Passatge de Palau, 3, al barri de Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera, al districte de Ciutat Vella de Barcelona.

2. MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC

L'àmbit d'actuació se situa en el vessant oriental del *Mons Taber*, turó de poca alçada que, com el Turó dels Ollers, sobresortia del sector denominat pla de baix del Pla de Barcelona.

El Pla està limitat per la Serra de Collserola i per la falla que segueix, ran de mar, des del Garraf i el Turó de Montjuïc fins el Turó de Montgat, al nord del riu Besòs. La falla, originada en el moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, va delinear, a grans trets, el que és la costa catalana. Per aquest motiu, el pla inclinat al peu de la Serra de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectada per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt el sòcol paleozoic, se sedimentaren dipòsits marins, que, en plegar-se, van originar el seguit de petits turons existents en el Pla de Barcelona; d'aquests, Montjuïc (173 m) és el més elevat i el *Mons Taber* (17 m), un dels de menor alçada. A més dels esmentats, altres turons ressegueixen aquesta falla, com el Turó de les Falzies, el de la Bóta, el Molinar, la Punta del Convent, entre d'altres (Morán *et al.* 1982: 14-15).

Finalment, el Pla de Barcelona, i en especial el sector del pla baix, va anar sedimentant materials al·luvials aportats per rieres, torrents i aigües d'escorrentiu provinents de la Serra de Collserola i també pels deltes dels rius veïns i pels corrents marins. Com és característic de l'àrea mediterrània, en aquest sector es formaren maresmes i estanys, que anaren desapareixen a mesura que la línia de costa va anar avançant i que l'acció antròpica es va intensificar (Morán *et al.* 1982: 15).

3. CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC

3.1. Context històric

A partir del segle XI, es van anar configurant nous barris a partir de la necessitat de la població d'expandir-se fora del recinte romà, entorn el monestir de Sant Pere de les Puelles i de Santa Maria del Mar, que exercien un domini sobre les terres que les envoltaven i al llarg del rec Comtal, es va anar formant una nova xarxa urbana.

Aquests barris no eren més que suburbis de la Barcelona romana de la part est de la ciutat, formant un conglomerat de barriades que van anar creixent fins que les muralles les van aturar.

A l'extrem sud, la tradició marinera del barri va conformar una unitat que data del segle X, amb un nucli de població extramurs entorn l'església de Santa Maria de les Arenes (actualment Santa Maria del Mar). Amb l'esplendor del comerç marítim del segle XIII, el nucli es va anar consolidant i s'hi van concentrar la major part dels oficis de la ciutat i alguns serveis bàsics de la infraestructura urbana (molins, tintos...). L'apogeu del barri es va mantenir fins el segle XVI, moment en què el comerç marítim va caure en davallada.

A mitjans del segle XVIII, l'edificació medieval es va anar substituint quan la manufactura de teixits es va anar instal·lant als carrers de la zona, expansió comercial que crea una nova demanda de mà d'obra i de construcció d'habitatges. La desamortització de 1835 no va alliberar sols per a usos socials, sinó per a la creació de cases-fàbrica.

L'enderrocament de les muralles i la realització de l'Eixample van influir en la proletarització del barri durant el segle XIX. Això va suposar un atapeïment del barri amb la presència de fàbriques tèxtils, que a poc a poc es van anar traslladant al Raval o fora muralles. La creació de l'Eixample va produir un procés de substitució dels habitants del nucli antic que pertanyien a la classe benestant per immigrants que ocupaven habitatges subdividits. Moltes cases nobles van ser dividides perquè hi visqués la gent obrera, amb un empobriment notable de les condicions de vida.

En la primera dècada del segle XX va haver un esdeveniment cabdal: el pla urbanístic que va donar lloc a la construcció de la Via Laietana, la qual va significar el trossejament de la unitat urbanística del centre històric en dues meitats diferenciades: per una banda el barri Gòtic i per l'altra els barris de Sant Pere, Santa Caterina i La Ribera.

Actualment, la finca intervinguda s'ubica en una zona on des d'època baix medieval s'hi localitzava una porxada oberta relacionada amb la contractació de mercaderies. Posteriorment, a inicis del segle XVI s'hi edificava una sala d'armes.

Durant el primer quart del segle XVII s'hi afegí un pati porticat de dos pisos i a partir de la segona meitat del segle XVII es va dur a terme una reforma per convertir-lo en Palau del Lloctinent o Virrei.

L'any 1705 l'arxiduc Carles d'Àustria va ser proclamat rei pels catalans com a Carles III i l'edifici va esdevenir Palau Reial fins a l'any 1711. Després de la Guerra de Successió va ser la residència dels capitans generals.

L'any 1846, coincidint amb la visita d'Isabel II a Barcelona, es reformà altre cop l'edifici com a Palau Reial i posteriorment, l'any 1869 es va destinar a jutjats fins que el 1875 un incendi el va destruir.

3.2. Antecedents arqueològics

Una de les intervencions arqueològiques més recents efectuades a la zona que ens ocupa correspon a l'actuació ubicada al Pla de Palau, 15-17 amb Plaça de Pau Vila, sota la direcció tècnica de Roger Molina, on s'hi va localitzar un tram de Muralla de Mar del segle XIX, a l'extrem nord-est del Pla de Palau i diversos trams de murs que segons la planimetria històrica formarien part de la fonamentació del Portal de Mar del segle XIX.

Una segona intervenció es troba situada al Pla de Palau- Plaça de Pau Vila, sota la direcció tècnica de Mikel Soberón, on s'hi va documentar un parapet que es trobaria situat davant la porta de Mar, d'inicis del segle XVII i les restes de la contramuralla de la segona meitat del segle XVII. D'altra banda, també es va identificar diverses estructures identificades amb botigues o magatzems de la muralla del segle XIX.

La intervenció més recent es situa al carrer del General Castaños ,10 , carrer de la Duana, 4 i carrer de Llevant,3 sota la direcció tècnica d'Oscar de Castro, en la qual s'hi va identificar un pou cec probablement de l'actual finca construïda l'any 1843,

4. MOTIVACIÓ I OBJECTIUS

L' intervenció arqueològica es motivada per la realització d'un fossat d'ascensor a la finca situada al núm. 13 del Pla de Palau amb el Passatge de Palau núm. 3, obra promoguda per Mauri Casals Grup SL.

Atenent que es tracta d'una zona situada en un indret de gran valor històric i arqueològic, ja que des de mitjans del segle XVII la finca es convertí en Palau del Lloctinent i posteriorment en Palau Reial, s'ha considerat convenient el seguiment durant els treballs de rebaix del subsòl amb l'objectiu de localitzar i documentar possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades durant l'actuació.

5. FONAMENTS DE DRET

La intervenció és de caràcter preventiu, atenent la Llei 9/1993 30 de setembre del Patrimoni Cultural Català (DOGC 1807 de l'11 d'octubre de 1993) i el Decret 78/2002 de 5 de març del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC 3594 de 13 de març de 2002).

La finca s'inclou en el Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic i catàleg del districte 1 (Sector Oriental); núm. Element: 121/7. Nivell C / 12d(p) i al Catàleg del Patrimoni Arquitectònic, Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona, categoria C, fitxa núm. 551.

6. TREBALLS REALITZATS

Els treballs arqueològics han consistit en el control del subsòl durant la realització d'un fossat d'ascensor a l'interior de la finca situada al Pla de Palau, 13 amb Passatge de Palau, 3.

El fossat s'ha realitzat de forma manual i les dimensions assolides són d' 1,64 m de longitud per 1 m d'amplada i 1,20 m de profunditat.

7. METODOLOGIA

Registre estratigràfic

La metodologia utilitzada per aquesta intervenció es basa en el mètode de registre Harris / Carandini, que consisteix en el registre objectiu i en la documentació exhaustiva de restes i estrats, utilitzant per això un model de fitxes específiques.

Topografia i planimetria

Les restes s'han vinculat geogràficament amb les coordenades UTM, per tal de documentar i facilitar la interpretació de la seqüència estratigràfica. La topografia i la planimetria han estat tractats informàticament amb programari CAD.

Documentació fotogràfica

Per tal de deixar una constància visual dels treballs realitzats, així com de les restes aparegudes, s'ha realitzat un registre fotogràfic exhaustiu en format digital d'alta resolució.

8. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

UE 01: Paviment de rajols de color blanc de 28 x 28 cm lligats amb ciment. Paviment actual de la finca. Cobreix la UE 02.

Cota superior: 4,52

Cota inferior: 4,49

UE 02: Estrat format per arena i pedres petites. Estrat d'anivellament per la col·locació del paviment UE 01. Cobreix UE 03 i 08. Cobert per UE 02.

Cota superior: 4,49

Cota inferior: 4,35

UE 03: Rajols de color marró, de 20 x 20 cm. Paviment de la finca actual. Època contemporània. Cobreix UE 05. Cobert per UE 02. En contacte amb UE 04. Tallat per UE 07.

Cota superior: 4,35

Cota inferior: 4,33

UE 04: Rajols de color marró de 10 per 10 cm. Paviment de la finca, situat sota l'escala. Època contemporània. Cobreix UE 05. Cobert per UE 02. En contacte amb UE 03.

Cota superior: 4,35

Cota inferior: 4,32

UE 05: Estrat d'arena barrejada amb morter de calç desfet i pedres de tamany petit de 38 cm de gruix. Estrat d'anivellament i preparació per col·locar la UE 03 i 04. Cobeix a UE 06. Cobert per UE 03 i 04. Tallat per UE 07.

Cota superior: 4,33

Cota inferior: 3,95

UE 06: Coberta de la fossa sèptica realitzada amb maons de 15 x 30 cm lligats amb ciment de 1,64 m x 1 m. Cobert per UE 05. Tallat per UE 07.

Cota superior: 3,95

Cota inferior: 3,84

UE 07: Rasa de construcció de l'arqueta de registre i neteja de la fossa sèptica UE 06. Farcit per UE 08. Talla UE 03, 05 i 06.

Cota superior: 4,35

Cota inferior: 3,84

UE 08: Arqueta de la fossa sèptica UE 06. De 15 x 13 cm i realitzada amb maons lligats amb ciment. Farceix UE 07. Cobert per UE 02.

Cota superior: 4,35

Cota inferior: 3,84

9. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

El seguiment arqueològic efectuat durant els treballs d'obertura del fossat ha permès identificar una seqüència estratigràfica de quatre nivells i la coberta en volta de la fossa sèptica de la finca, actualment en funcionament.

Inicialment s'ha procedit a la retirada del paviment actual de la finca (UE 01) que cobria un estrat de runa (UE 02), d'uns 14 cm de potència, corresponent a l'estrat d'anivellament i preparació per a la col·locació del paviment UE 01. Per sota s'han identificat dos paviments (UE 03 i 04), coetanis entre si. El paviment UE 03 correspondria al nivell de circulació de la finca, possiblement, del moment de construcció de la fossa sèptica, del segle XX, i el paviment UE 04, documentat únicament sota l'escala de la finca. Aquests paviments cobrien un estrat d'anivellament d'arena i morter desfet (UE 05), de 38 cm de potència, sota el qual s'ha identificat la coberta en volta de la fossa sèptica (UE 06), realitzada amb maons lligats amb ciment i actualment amb funcionament. En relació aquesta estructura, s'ha identificat una arqueta de registre i neteja de la fossa (UE 08).

10. AFECTACIÓ DE RESTES ARQUEOLÒGIQUES

En motiu de la construcció d'un ascensor a l'interior de la finca, la coberta de la fossa sèptica (UE 06) s'ha vist parcialment afectada per l'obra.

11. CONCLUSIONS

El seguiment arqueològic dut a terme a la finca situada al Pla de Palau, 13 amb Passatge de Palau,3 de Barcelona ha permès identificar dos paviments (UE 01 i 03) corresponent a dos nivells de circulació de la finca actual, juntament amb dos estrats d'anivellament i la coberta d'una fossa sèptica (UE 06), actualment amb funcionament. Totes les restes s'emmarquen cronològicament en el segle XX.

12. BIBLIOGRAFIA

AUTORS DIVERSOS. (1982). Gran Enciclopèdia Comarcal de Catalunya. Barcelonès i Baix Llobregat. Fundació Enciclopèdia Catalana. Vol. 8. Barcelona.

AUTORS DIVERSOS. (1992). Catalunya Romànica. El Barcelonès, Baix Llobregat, El Maresme. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

CASTRO, O. (inèdit). Intervenció arqueològica al carrer del General Castaños, 10, carrer de la Duana, 4, carrer de Llevant, 3 de Barcelona.

MOLINA, R. (2010). Pla de Palau, 15-17 a Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona 2009. (pàg. 162). Barcelona.

SOBERÓN, M. (2011). Pla de Palau a Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona 2010. (pàg. 70-73). Barcelona.

ROCA, J. (inèdit). Projecte d'intervenció arqueològica del Pla de Palau,13 – Passatge de Palau, 3 del districte de Ciutat Vella de Barcelona, el Barcelonès.

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA

Expedient 470 K121 NB 2011-1-7726 sobre l'autorització de la intervenció arqueològica preventiva al Pla de Palau, 13, passatge de Palau, 3 Barcelona (Barcelonès), segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Fets

1. El 16 de setembre de 2011 (reg. Entrada 001521/0401E), el senyor Pere Mauri Roca, apoderat de la societat Mauri Casals Grup SA, i el senyor Joan Roca i Albert, director del Museu d'Història de Barcelona, van presentar una sol·licitud d'autorització d'intervenció arqueològica preventiva de control al Pla de Palau, 13, passatge de Palau, 3 Barcelona (Barcelonès), sota la direcció de l'arqueòloga Nuria Cabañas Anguita (Actium) del 26 al 30 de setembre de 2011.
2. El 23 de setembre de 2011 l'arqueòloga dels Serveis Territorials a Barcelona va emetre informe favorable sobre la sol·licitud esmentada.
3. El 23 de setembre de 2011 el Servei d'Arqueologia i Paleontologia va proposar autoritzar la intervenció.

Motivació

Construcció d'un fossat d'ascensor.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807, d'11.10.1993).
2. Article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594, de 13.3.2002).
3. Decret 304/2011, de 29 de març, de reestructuració del Departament de Cultura (DOGC núm. 5849, de 31.3.2011); i Resolució CMC/254/2010, de 8 de gener, de delegació de competències de la persona titular de la Direcció General del Patrimoni Cultural en les persones directores dels Serveis Territorials del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (DOGC núm. 5566, de 12.2.2010).

Data 26 SET. 2011

Resolució

Per tot això, resolc:

1: **Autoritzar** la realització d'una excavació arqueològica preventiva d'acord amb les següents dades i condicions:

Lloc de la intervenció: Pla de Palau, 13, passatge de Palau, 3, de Barcelona, Barcelonès.

Persona o institució autoritzada: Pere Mauri Roca, apoderat de la societat Mauri Casals Grup SA i Joan Roca i Albert, director del Museu d'Història de Barcelona

Direcció de la intervenció arqueològica: Nuria Cabañas Anguita (Actium)

Activitat autoritzada: control i excavació arqueològica preventiva.

Termini de realització de la intervenció: del 26 al 30 de setembre de 2011.

Lloc de dipòsit provisional de les restes: Museu d'Història de Barcelona.

La intervenció arqueològica autoritzada haurà de ser realitzada en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l'expedient i d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

El termini de dos anys previst per a la presentació de la memòria, s'entendrà que comença a comptar a partir del dia en què ha finalitzat la intervenció.

2. Notificar aquesta resolució, que no exhaureix la via administrativa, a la persona o entitat interessada i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs d'alçada davant el conseller de Cultura, en el termini d'un mes a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació.

Notificar, així mateix, aquesta resolució a l'ajuntament del municipi afectat, i comunicar-li que contra aquesta pot interposar-hi recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar de l'endemà de la recepció d'aquesta notificació. Potestativament, dins el mateix termini, podrà efectuar el requeriment previ previst a l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la jurisdicció contenciosa administrativa.

P.d. Resolució CMC/254/2010, DOGC 12.2.2010

La directora Territorial

M. Àngels Torras Ripoll

Barcelona, 23 de setembre de 2011

Data 26 SET. 2011

ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FOTO 1. Vista general de la zona intervinguda

FOTO 2. Treballs manuals del fossat

FOTO 3. Detall de la coberta de la fossa sèptica i l'arqueta de registre

FOTO 4. Detall del paviment UE 04

ANNEX 3. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

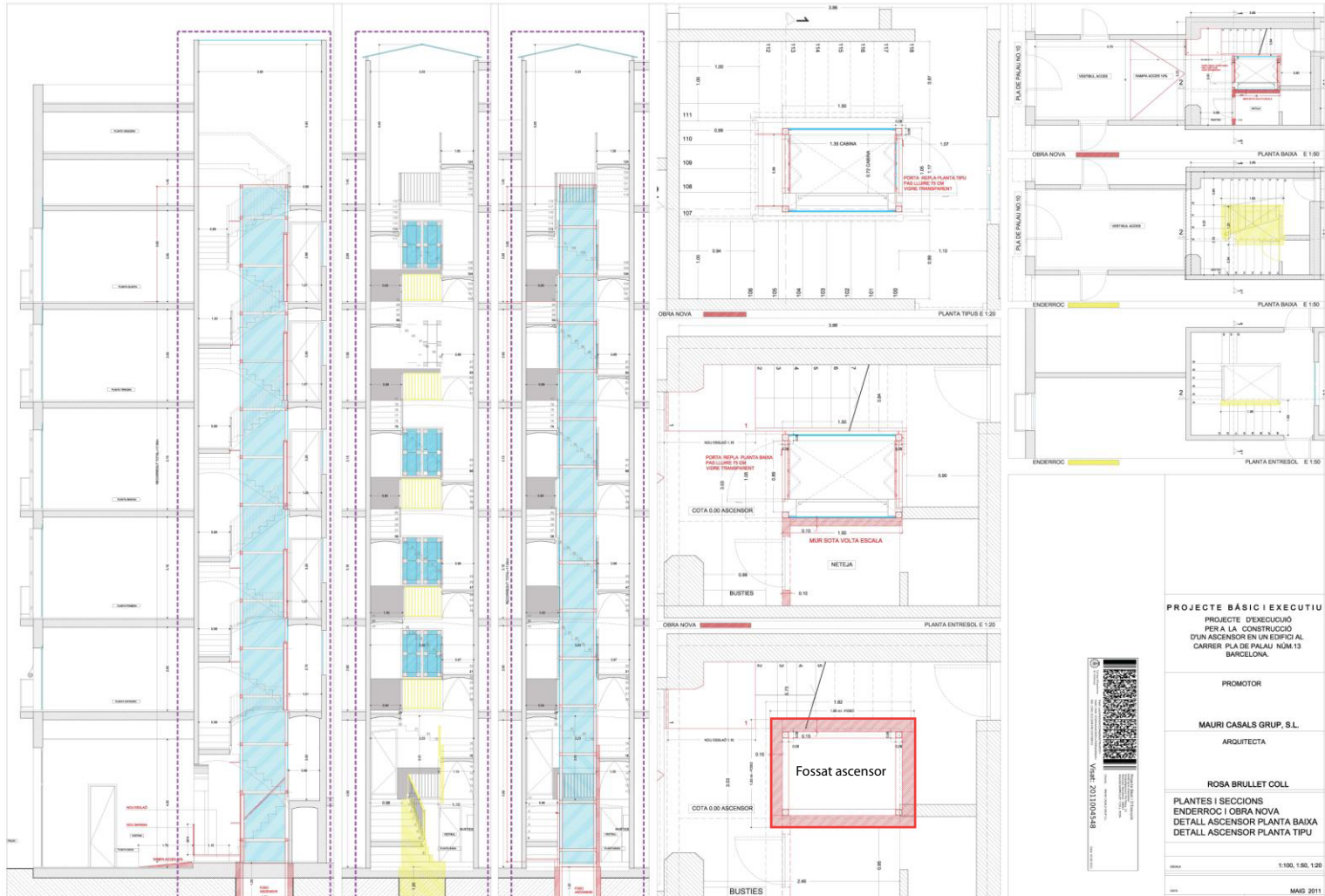

Mapa topogràfic 1:50.000

Ortofotomatge 1:2.500

<p>INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA</p> <p>Pla de Palau, 13, passatge de Palau, 3 Barcelona, el Barcelonès</p>	<p>TÍTOL DEL PLÀNOL</p> <p>Situació de la Intervenció</p>			<p>CODI BCN</p> <p>052/11</p>	<p>NÚM. PLÀNOL</p> <p>1</p>
<p>PROMOCIÓ I FINANÇAMENT</p> <p>Mauri Casals Grup, SL</p>	<p>DIRECCIÓ TÈCNICA</p> <p>Núria Cabañas Anguita</p>	<p>ESCALA</p> <p>1:50.000 1:5.000</p>	<p>DATA</p> <p>09/2011</p>	<p>Actium®</p> <p>GESTIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC</p>	

ANNEX 7. RESTES ARQUEOLÒGIQUES AFECTADES PER L'OBRA

RESTES ARQUEOLÒGIQUES AFECTADES PER L'OBRA

UE	Definició	Cronologia	Grau d'afectació
06	Coberta de fossa sèptica	S. xx	Parcial